

## TEXNOLOGIYA FANIDAN SINFDAN TASHQARI MUSTAQIL ISHLARNING MAQSADI VA VAZIFALARI.

Namangan davlat pedagogika institute  
Aniq fanlar kafedrası katta o'qituvchisi Sh.Tursunova  
Namangan davlat pedagogika instituti  
Texnologiya ta'lim yo'nalishi magistranti Aliyeva Mexrigul Murodilla qizi

**Annotatsiya:** Texnologiya bo'yicha sinfdan tashqari ishlar texnik mehnat darslarining davomi qo'shimchasidir. O'quv mashg'ulotlari bilimlarga qiziqishini o'zstiradi, sinfdan tashqari ish darsida bilimlarni kengroq qo'llash hamda chuqurlashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga sinfdan tashqari ishdarsda berilgan materiallarni aynan takrorlamasligi kerak, u sinfdagi ishdan o'zining o'yin, qiziqarli xarakterdaligi bilan ajralib turadi. Sinfdan tashqari ish o'quvchilarga ishning o'zlariga ko'proq yoqqan, o'zlarini ko'proq qiziqtirgan to'rini tanlashlari uchun imkon yaratadi.

**Kalit so'zlar:** Tarbiya, ta'lim, o'garak, individual mashg'ulot, bilim, malaka, ko'nikma, ertaliklar, konkurslar, viktorinalar, ekskursiyalar, ko'rgazmalar.

Mehnat tarbiyasi, mehnatga munosabatni tarbiyalash maktabdagi o'quv hamda sinfdan tashqari ishlarining o'zagi, maktabning hayot bilan aloqasini mustahkamlashning asosiy yo'lidir. O'quvchilar mehnat ruhiy va amaliy tayyorlash maktabning asosiy tarbiyaviy vazifalaridan biridir.

Maktabning turmush bilan aloqasi kundan-kunga mustahkamlanib bormoqda, sinfdan tashqari ishlarining o'quvchilar o'zlarining mustaqilliklari va tashabbuslarini namoyish eta oladigan, ularga jamiyat foydasi uchun tashkil etilgan mehnatning go'zalligi va quvonchini, jamoaning kuchini his etishlariga yordam beradigan yangi shakl va usullarlari aniqlanmoqda.

O'quvchilarning sinfdan tashqari ishlarni davom ettirilishi to'garak ishlari, jumladan "Mohir qo'llar", "Yosh naturalistlar", "Badiiy kashtachilik to'garaklari" kabi to'garaklar keng tarqalgandir.

O'quvchilarning mehnat faoliyatiga psihologik va amaliy tayyorlash o'quvchilar ijtimoiy foydali mehnatining har xil turlarida qatnashayotgan vaqtlarda xilma-xil tarbiyaviy tadbirlarni qo'llash orqali amalga oshirilishi kerak.

O'quvchilar bilan olib boriladigan sinfdan tashqari ish maktabning butun ta'lim – tarbiyaviy ishlarining ajralmas qismi bo'lib, u bolaning har tomonlama rivojlantirish, darslarda egallayotgan bilimlarini mustahkamlash, chuqurlashtirish, amalda qo'llanishga yordam beruvchi muhim vositalardan biridir. Sinfdan tashqari ish ayni bir vaqtda o'quvchilarning bilim doirasini kengaytiradi, mehnat ta'lim va tarbiyasi bolalarda fan texnika, san'atning turli sohalariga qiziqishini o'stirish masalalarini hal etishga yordam beradi.

Texnologiya bo'yicha sinfdan tashqari ishlar texnik mehnat darslarining davomi qo'shimchasidir. O'quv mashg'ulotlari bilimlarga qiziqishini o'zstiradi, sinfdan tashqari ish darsida bilimlarni kengroq qo'llash hamda chuqurlashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga sinfdan tashqari ishdarsda berilgan materiallarni aynan takrorlamasligi kerak, u sinfdagi ishdan o'zining o'yin, qiziqarli xarakterdaligi bilan ajralib turadi. Sinfdan tashqari ish o'quvchilarga ishning o'zlariga ko'proq yoqqan, o'zlarini ko'proq qiziqtirgan to'rini tanlashlari uchun imkon yaratadi. Faqat sinfdan tashqari ishlarda o'quvchilarning individual ijodiy qobiliyatlari yorqinroq namoyon bo'ladi, bu yerda ular istalgan ish bilan shug'ullanishlari, qo'yilgan maqsadga erishish uchun kerak bo'lgan vaqt va kuchini sarflashlari mumkin.

Sinfdan tashqari ishning formalar ko'pdir:

Ommaviy ish – kechalar, ertaliklar, konkurslar, viktorinalar, ekskursiyalar, ko'rgazmalar.

Maktablarda boshlang'ich sinflarda sinfdan tashqari ishlarni ertaliklar, ko'rgazmalar tayyorlashni uyushtirish kabi ommaviy ish turlaridan keng foydalanib, konkurs va viktorinalarga kam e'tibor beriladi. Ommaviy ishning konkurs va viktorinalar kabi turi juda qiziqarli va aynan bir vaqtda katta tarbiyaviy imkoniyatlarga egadir. Chunki zehni, tez javob topa bilish, o'z fikri, bilim va ko'nikmalarini safarbar eta bilish xuddi mana shu ish turlarida talab qilinadi.

Maktabning tarbiyaviy ishlarida ommaviy ishlar katta rol o'ynaydi. Kechalarga, konkurslarga, viktorinalarga tayyorgarlik o'quvchilarni har tomonlama harakat qilishga matnlarni yodlash, kostyumlar tayyorlash, jixozlash, bezash ishlarini amalga oshirishga majbur qiladi. Kechalar mavzulari shunday tanlanish kerakki, u o'quvchilarda har tomonlama qiziqish uyg'otsin, ularni uylashga, ixtiro qilishga majbur etsin va faqat mavjud bilim va ko'nikmalar bilan cheklanib qolmay, kecha mavzusining dasturiga muvofiq yangiliklarni ham o'zlashtira borsin. Ayniqsa kechalar ikki yondosh sinflar kushilganda juda qiziqarli va jonli o'tadi. Kecha mavzusi asosan makol va matallardan olinadi, ammo kecha mavzusini "Mehnat va mehnat kishilarini sharaflaydigan" mehnatga alokador bo'lishi ham mumkin.

Mehnatga bag'ishlangan kechalarni har bir o'quv choragi va yil oxirida o'tkazish maqsadga muvofiq bular edi. Kecha "Maktab mehnat darslarida nimalarni urganib oldingiz" mavzusi asosida o'tkazish mumkin. Kechaning maqsadi mehnat darslarida olingan ko'nikma va malakalarni mustaxkamlash, mehnatga muxabbat singdirishdir.

Turli ishlarni bajarish, asboblarni to'g'ri ishlatish, darslarda foydalaniladigan materiallar va asboblar bo'yicha bilimlarni tekshirishga bag'ishlangan musobaqalar sinfda va sinflararo o'tkazilishi mumkin. Ish turlarini,

tayyorlash texnologiyasini aynan o`zini qoldirib uzgartirish kerak. Hamma to`shiriqlarni bajarigan o`quvchilarni maxsus nishon bilan taqdirlash mumkin.

To`garak ishlarida ko`rgazmalar, mavzuli albomlar, ko`rgazmali qurollarni tashkil etish va bajarish muhim o`rin egallaydi.

Ko`rgazmalar mavzusi xilma-xil bo`lishi mumkin, masalan sinfda mehnat darslarida bajarilgan ishlar ko`rgazmasi, uyda mustaqil ishlagan yoki to`garaklarda ishlangan ishlar ko`rgazmasi va shu kabilar. Ko`rgazmani tomoshabinlar qanday idrok etishlari, ko`rgazmani qanday tashkil etilganligi, qanday bezatilganligini, namunalarning joylashtirishiga bog`liqdir. Ko`rgazma estetik didni tarbiyalaydi.

To`garak ishi – “Mohir qo`llar”, “Qo`g`irochoq teatri”, “Yosh tabiatshunoslar”, “Quvnoq ustaxona” to`garaklari.

Boshlang`ich sinflardagi to`garak ishlari o`quvchilarida umumiy rivojlantirishni, o`zining sodda ijodiy fikrini amalga oshirish imkoniyatlariga ega bo`lsinlar.

Boshlang`ich sinflarda to`garak ishi kuyi sinf o`quvchilarini umumiy rivojlantirish, ayniksa o`qishning turmush bilan alokasi nukta nazaridan juda muhim va keraklidir. “Mohir qo`llar”, “Qo`g`irchoq teatri”, “Yosh tabiatshunoslar” to`garaklari ayniqsa katta ahamiyatga ega bo`lib, to`garaklarda o`g`il va qiz bolalar bir xil qiziqish bilan shugullana oladilar. har biri o`z qiziqishi, kuchi va imkoniyatlariga yarasha ish bilan shug`ullana oladilar.

To`garaklarni tashkil etishdan oldin o`qituvchi maktabdagi mavjud imkoniyatlarni chamalab chiqishi lozim. To`garak uchun albatta alohida xona kerak bu xona stol-stullar, ma`lum asbob-moslamalar to`plami, tayyor ishlarni qo`yish uchun shkaflar bilan jihozlangan bo`lishi kerak.

To`garak ish rejasini to`garak rahbari sinf rahbarlari bilan hamkorlikda bir yilga tuziladilar. Rejada to`garak qaysi ish turi bilan shug`ullanishi va shu ish turlari bo`yicha qanday amaliy ishlar amalga oshirilishi qayd etiladi. Rejadagi ishlar oddiydan murakkabga o`tishini ta`minlash uchun murakkablik darajasiga ko`ra joylashtiriladi. Rejada o`tkaziladigan ekskursiya ham ko`rsatiladi. To`garak rejasini maktab rahbari tasdiklaydi. To`garak mashg`uloti haftada bir marta o`tkazilib, u 1,5 soatdan ortiq davom etmasligi kerak.

To`garak mashg`uloti odatda yangi ish usullarini ko`rsatishdan boshlanib, to`garak a`zolari bu harakatni takrorlaydilar, asosiy ishga esa ular bu ish usullarini yaxshi egallab olganlaridan so`ng kirishiladi. To`garak a`zolari ishlarni bajarish jarayonija oddiy sxemalar, chizmalardan foydalanishga, materiallarga tartibli, tejamkorlik bilan munosabatda bo`lishga, asboblarni hamda ish joyini toza va tartibli saqlashga albatta odatlantirish zarur. To`garakning har bir a`zosi “O`zing bilim oldingmi – o`rtog`inga ham o`rgat” degan qoidani doimo yodida saqlashi kerak.

Individual mashg`ulot - kolleksiyalar to`plash, texnika bilan mustaqil shug`ullanish, qishloq xo`jaligi ishlari bilan shug`ullanish kiradi.

Boshlang`ich sinf o`quvchilari ko`plab ijtimoiy foydali mehnatda katnashadilar. Ular paxta terishda, sabzavot mevalarni yig`ishda, ipak qurti boqishda, maktabni, maktab xovlisini, ko`cha hiyobonlarni obodonlashtirishda qo`llaridan kelgancha harakat qiladilar. Ular dala shiyponlarida kutubxonalar tashkil etadilar, xavaskorlik konsertlarini beradilar, makulatura, temir-tersak to`playdilar, kichkintoylarni, nafaqaxo`rlarni otaliqqa oladilar. Bu tadbirlarni barchasi o`quvchilar tashabbusi bilan amalga oshiriladi.

Biz ko`p narsalarni o`rganishni faqat dars vaqtida bajara olmaymiz, qilgan vaqtimizda ham ulgura olmaymiz. Shuning uchun sinfdan tashqari olib borgan ishlarimiz katta ahamiyatga ega. Sinfdan tashqari ishlarda o`quvchilarning qiziqishlariga, qobiliyatlariga qarab turli xil ishlarni amalga oshirishimiz mumkin. Bajirilgan ishlarimizni ahamiyati haqida tushuntirilib borilsa, yaxshi natijalarga olib keladi.

Mehnat topshiriqlarini sinfdan tashqari ishlarda qo`llash o`qituvchidan muntazam katta tayyorgarlikni, har bitta to`garak ishlarini doimo nazorat qilib, ularni chuqur va mastahkam bilimlar bilan qurollantirib, tanlagan kasbiga qiziqtirib va o`quv fanlari mazmunini mukammallashtirib o`quv jarayonini to`g`ri tashkil etish kerak.

Sinfdan tashqari ishlarni samarali ravishda amalga oshirish, boshlang`ich sinflarda o`zlashtirgan bilim, malaka va ko`nikma va malakalarini mustahkamlaydi, dunyoqarashini shakllantiradi, ularning ijodiy qobiliyatlarini o`stiradi hamda bidiiy estetik didini oshirishda muhim omil bo`lib xizmat qiladi. o`z vaqtida, rejali, tartibli o`tkazilgan mashg`ulotlar o`quvchilarning qiziqish va xavaslarini oshiradi, ma`naviy, mafkuraviy qarashlarini boyitadi.

Xulosa qilib aytganda o`quvchilarga boshlang`ich sinfdanoq kelajakda to`g`ri kasb tanlashlariga ulkan zamin yaratilsa, kelajak avlodning barkamol bo`lishida, jamiyatimizning rivojlanishida katta ahamiyat kasb etadi.

#### **FOYDALANILADIGAN ADABIYOTLAR.**

1. X.Sanaqulov, M.Haydarov “Boshlang`ich sinflarda qog`ozdan amaliy ishlar” 1996 yil
2. R.A.Mavlonova, Goroxova, Ogluzdina O, “Texnologiya ta`lim metodikasi” T., “O`qituvchi” 1986
3. Shumulevich N.M. “Qog`ozdan texnik modellar yasash” T., “O`qituvchi” 1989 y
4. Vorobyov A.Sh. “Konstruktorlik va modellashtirish” T., “O`qituvchi” 1989 yil
5. Mavlonova.R.A. “Boshlang`ich sinf Texnologiya darsliklari”. T. 1996y
6. Tursunova Sh.B. “Texnologiya ta`limi metodikasi” o`quv qo`llanmasi 2022 yil